

ŞAİR ÖMRÜ

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üçüncü mərtəbəsində, otaqları birində saçına tez qırov düşmüş, bəmbə-yazsaçlı, nəhəng cüssəli bir şair əyləşirdi. (Dostu Qabil onu Dədə Qorquda oxşatmışdı). Şeir gətirirdilər yanına, o da oxuyub tövsiyələrini çatdırır, məsləhətlərini verirdi. Şeirlər xoşuna gəlirdisə, müəllifin üzünə gülüm-səyib, bir-iki kəlmə xoş söz deyirdi. Sonralar bəyəndiyi şeirlərin üstünü yazıb "Azərbaycan", "Ul-duz" jurnallarına göndərirdi. Bəyənmədiyini şeirlərin müəlliflərinə gəlincə, şəxsən mənim bir neçə dəfə gördüyüm bu idi ki, Fikrət müəllim Mirzə Ələkbər Sabirdən iki misra söyləyirdi: "Şeir bir gövhəri ziyyətmədir, Salmaram vəsfi-druğ ilə onu qiymətdən". Sonra isə zarafatla deyirdi ki, sənin şeirlərin ağacdakı kal meyvə kimidir, qoy yetişsin, onda gətirərsən. Bu ağsaqqal şair günlərin birində yarızarafat, amma deyərdim ki, tam ciddi səslənən bir şeir yazdı:

*Mən sayım, sən sadala,
Gör kimlər şeir yazır?
Mühəndislər, polislər,
Həkimlər şeir yazır.
Deputatlar, vəkillər,
Hakimlər şeir yazır.
Elmdən yorulanda
Şeir yazır hacılar,
Məşədilər, mollalar.
Evin tikilsin, millət,
Bu qədər şair olar?*

Əlbəttə, istedadı varsa, həkim də, hakim də, elmi işçi də lap molla da şeir yazsa bilər, amma ağsaqqal şairimiz şeirimizdə baş alıb gedən kütləvi qrafomanıyaya qarşı çıxırdı.

O, Şamaxıda doğulmuşdu. Amma Şamaxıda çox az yaşadı, orada ibtidai məktəbi bitirəndən sonra Kürdəmirdə orta təhsilini, Bakıda isə sənət məktəbini bitirdi. Montyor idi, evlərə işıq çəkirdi, altı-yeddi il, Naftalanda, Tərtərdə montyor işlədi, Sovet ordusunda xidməti borcunu yerinə yetirdi. Sonra ADU-nun filologiya fakültəsində təhsil aldı. Sonra isə bütün taleyini ədəbiyyata həsr elədi.

O, ədəbiyyata "altmışıncılar" sırasında gəldi. Yaşca Anardan da, Elçindən də, Fikrət Qocadan da, İsi Məlikzadədən də böyük idi. Bu adları xatırlamağım əbəs deyil "Altmışıncılar" ədəbiyyata təzə nəfəs gətirdilər, onların şeirləri, hekayələri, povestləri tənqid də olundu, tərifləndi də, amma əsas odur ki, tezliklə bu ədəbiyyatın xarakterini müəyyənləşdirən simalara çevrildilər. Lap əvvəldən Fikrət Sadiq da böyük şairimiz Rəşad Rzanın qələminə düşdü: "Fikrət Sadiqın ən yaxşı şeirləri ruhan cavandır, ehtiraslı, lakin saçına çox tez müdriklik ağı düşmüş adamı xatırladan şeirlərdir.

"O illərdə özüm də kiməsə oxşamaq istəyirdim. İlk şekirlərimin çoxu nəzərə idi. Sənət məktəbini qurtarıb işıqçı oldum. Fəhlə oldum. Naftalanda neft kəşfiyyatında işlədim. Doğma Azərbaycanı qarış-qarış piyada gözdüm. Çox şey öyrəndim. O illər ömrümə yazıldı. Bimr az da bərkidim. Şeir yazırdım. Amma çap etməyə çalışmırdım, doğrusu, hələ ürək ələmirdim. Ürək ələ-

məsəm də, yazdıqlarım məni universitetin filoloji fakültəsinə gətirib çıxartdı.

Təhsil illərimdə və ondan sonrakı ömrümdə həmişə məni bir sual düşündürüb: bu günün şeiri necə olmalıdır?

Dünənün şeiri, üstəgəl sabahın şeiri bərabərdir bu günün şeirinə. Bu tapmacanı ağac timsalında açaq. Kök varsa, gövdə tutacaq, qol-budaq atacaq. Kök-dünən, gövdə-bu gün, qol-budaq - sabahdır, bu günün şeiri ağacın gövdəsidir.

Bütün zamanlarda müasir şeir gövdə olub.

Gövdə ağaca necə lazımsa, şeir də cəmiyyətə eləcə gərəkdir".

Yaşının "ekvator xəttini" keçəndən sonra qələmə aldığı bu sətilər mən deyərdim Fikrət Sadiqın şair ömrünün həm başlanğıcını, həm də davamını çox gözəl səciyyələndirir. İndi, 70 yaşının zirvəsindən ötən illərə boylananda da "bu günün şeiri necə olmalıdır?" sualına eyni cavabın veriləcəyi şübhə doğurmur. Və bir də şeir haqqında Fikrət Sadiqın dediyi bu fikir bütün zamanlar üçün məqbuldur: "Şeir o zaman hamının olur ki, ordaki dünyaduyum ən azı on adamın ürəyindən xəbər vermiş olsun. Yəni heç olmasa on adam sənin yazdığını görüb, duyub, amma qələmə alıb yazmayıb, ya yazıb çatdırıb bil-məyib, amma sən bu sözləri onlardan əvvəl demisən. Odur ki, hamıya doğma olub".

Budur, bu doğmalığın təzahürü olan bir şeir - "Üçüncü simfoniyani dinləyərkən".

*Bir ağız Osvensim fəryadı,
Bir tutam yaslı bulud.
Sonra günəşin addım səsləri,
Sonra tufanqabağı sükut,
Dalğaların parçalanması,
Qayaların ovulması,
Bir də Dədə Qorqud.*

Dahi bəstəkar Qara Qarayevin musiqisindən yaranan bu şeir-təəssürat o zaman tez-tez səslənən assosiativ şeirin ən parlaq nümunələrindən idi. Gördüyü kimi, burada ustad Rəşad Rzanın "rəngləri"nin təsiri (forma baxımından) aydınca seçilirdi. Ancaq təsir, yaxşı mənada heç vaxt təqlidə, yamsılamaya çevrilmir. R.Rzanın bu baxımdan "altmışıncılara" təsiri ustad-şagird münasibətləri səviyyəsində dərk olunmalıdır. "Altmışıncılar" R.Rzadan həyata, gərçəkliyə münasibətdə cəsarət, sözə münasibətdə isə poetik sərbəstlik əxz etdilər.

Fikrət Sadiq poetik fərdiyyəti etibarilə bir çərçivəyə sığan şair deyil. Bunu necə anlamaq olar? Ən sadə halda: onun poetik təfəkkürü Azərbaycan şeirinin bütün vəznlərində və əksər formalarında çevikliyi ilə diqqəti cəlb edir. Buraya F. Sadiqın "Kök-el ədəbiyyatıdır, qız ədəbiyyatıdır, folklor tükənməz çeşmədir.

Yalnız ədəbiyyat bu çeşmədən su içməyə solar" fikrini də əlavə edək. Doğrudan da, F.Sadiq bu mənada layladan, bayatıdan ən müasir şeirə qədər böyük bir yol keçir.

Vaxtilə Xalq yazıçısı Elçin F.Sadiqın 50 yaşına həsr etdiyi bir məqaləsində yazırdı: "Fikrət Sadiq çox görmüş, de-

diklərini bilavasitə təcrübədən keçirmiş, bilavasitə duymuş, hiss etmiş şairdir. Fikrət çətinliklərdən yazır- özü çətinliklər çəkmişdir, müharibə illərinin ac-yalavac, fərəhsiz uşaqlığından, yeniyetməliyindən yazır - özü belə yaşamışdır; işıqçəkən bir fəhlənin həyatından poema yazır-özü işıqçəkən fəhlə olmuşdur.

Bu sadə suallıvarın arxasında Fikrət poeziyasının həyatdan gəlməsi və həyata bağlılığı dayanmışdır, torpağa, xalqın güzəranına bələdlik dayanmışdır. Fikrət öz xalqının psixologiyasını, təfəkkür tərzini yaxşı bilir və duyur, onun poeziyasının özü də həmin milli təfəkkür tərzinin yetişdir-məsidir".

*Çörəklə sınağa çəkiblər xalqı,
Qarışq salıblar haqla-nahaqqı.
Bu yazıq camaat neyləsin, axı,
Vətən satılanda-kitab satılmaz.*

Onun ömür yolunu illərdə əks etdirən qısaca tərcümeyi-halına nəzər salıram. Uzun illər işıqçı olub. Elə bəlkə şeirlərindəki işıq da ömrünün o işıqlı günlərindən yaranıb. Ədəbi fəaliyyətə tələbəklik illərində, universitet nəşriyyatının buraxdığı "Gənclik nəğmələri" almanaxında dərc etdirdiyi "Artist" şeiri ilə başlayıb. "Cığır" adlı şeirlər kitabı (1963) onun poeziyaya ilk çıxır açmaq istəyindən doğub. Daha sonrakı illərdə "Ömrün bir günü" (1965), "Dəniz küçməzə gəlir" (1968), "Səvgi yağıışı" (1970), "İşığın yaşı" (1974), "Ağ cığır" (1979), "Yerdən göyə ümid" (1981), "Məndən soruşsalar" (1985), "Dünya öz işindədir" (1989), "Seçilmiş əsərlər" (1991) və b. kitablar çap olundu. Gözlə tərcümələri də var. Ancaq böyük Şəhriyardan tərcümə elədiyi "Azərbaycan" şeirinin bəzi beytlərini xatırladaq:

*Könlüm quşu qanad çalmaz
sənsiz bir an, Azərbaycan,
Xoş günlərin gəlmir müdəm
xəyalımdan, Azərbaycan!
Səndən uzaq düşsəm də mən,
eşqin ilə yaşayıram,
Yaralanmış qəlbim kimi
qəlbi viran, Azərbaycan!*

Misilsiz şeirdir, həm də misilsiz tərcümə! Başqa söz tapa bilmirəm.

Daha nəyi xatırladım? F.Sadiq çox yerdə işləyib. Naftalanda, Kürdəmirdə işıqçı olmağından dedim. Şamaxıda kənd müəllimi (əslə elə oralıdır), rayon qəzeti redaksiyasında ədəbi işçi, Ensiklopediyada elmi redaktor, sonra şöbə müdiri, "Gənclik" nəşriyyatında redaktor, kinostudiyaada elmi-kütləvi və sənədli filmləri birliyi idarəsində baş redaktor (qeyd edim ki, "İçərişəhər", "Naxçıvan", "Süleyman Rüstəm" sənədli filmlərinin ssenariləri onundur), Yazıçılar İttifaqında bədii ədəbiyyatın təbliği bürosunun direktoru..Həmişə öz halal əməyi və qonorarı ilə gün-güzəran keçirən F.Sadiq iki oğul, bir qız atasıdır. Oğlu Orxan artıq istedadlı nasir kimi tanınır, dğrd kitabın müəllifidir.

Fikrət Sadiq dünyasını dəyişsə də, onun şeirləri və xatirəsi həmişə qəlbimizdədir.